

دوره آموزشی «فتح الفتوح جنگ»

سلسله کارگاه‌های تخصصی «جنگ و تربیت»

از بحران تا تعالی؛ مربی‌گری در عصر مبارزه

مخاطب دوره: ویژه مربیان، معلمان و مبلغان حوزه تعلیم و تربیت

دفتر تبلیغات اسلامی اصفهان

دانشگاه معارف قرآن و عترت

موسسه تعلیم و تربیت تسنیم

توضیح دوره:

لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ (سوره حدید، آیه ۲۵)

در این سلسله کارگاه، یاد می‌گیریم که جنگ تنها یک رویداد نظامی نیست، بلکه یک «میدان تربیتی» بزرگ است تا مربیان بتوانند چالش‌های حوادث را به فرصتی برای تعالی و رشد کودکان و نوجوانان تبدیل کنند. همان هدفی که رهبر کبیر انقلاب، امام خمینی، آن را فتح‌الفتوح انقلاب نامیدند: «فتح‌الفتوح انقلاب اسلامی، تربیت این جوانان با روحیه بزرگ و قلوب سرشار از ایمان و اخلاص و روح شهادت‌طلبی است، نه صرفاً فتح خاک.»

بستر جنگ و چالش‌ها و مسائل پیرامون آن از زوایای مختلف، فرصت‌های مناسبی را برای مربیان، معلمان و مبلغان عرصه تعلیم و تربیت فراهم می‌کند. در این دوره از چهار زاویه به چهار فرصت می‌پردازیم و در کنار بیان مطالب به صورت آموزش فعال، دوره به شکل کارگاهی تعریف شده است؛ یعنی در همه جلسات مربیان تمرین‌هایی انجام داده و ارائه می‌دهند تا این تمرین‌ها آن‌ها را برای کار در صحنه عملیات آماده کند و صرفاً مطالب انتزاعی در ذهن‌ها شکل نگیرد.

تربیت دارای ساحت‌ها و ابعاد مختلف است و نسبت این زوایا و ساحت‌ها با جنگ می‌تواند سرفصل‌های متنوعی تعریف کند.

از طرفی تربیت، مخصوصاً در ابتدای امر و دوران قبل از بلوغ، به معنای شکوفاسازی استعدادهاست؛ بنابراین اثری که موقعیت جنگ در این شکوفایی دارد، قابل تأمل و چشمگیر است و در کارگاه اول به آن می‌پردازیم.

ثانیاً یکی از اهداف مهم تربیتی، شکل‌گیری هویت نوجوان و تعریفی است که نوجوان لازم است در دوران نوجوانی از خود بیابد. از این جهت نیز جنگ و صف‌آرایی جبهه حق در برابر باطل دستاوردهای بزرگی می‌تواند ایجاد کند و در کارگاه دوم از این زاویه درباره آن صحبت خواهیم کرد.

ثالثاً یکی از ساحت‌های مهم در تربیت، تربیت اعتقادی است که ریشه و بنیان همه ساحت‌های دیگر محسوب می‌شود. جنگ زمینه‌های مناسبی برای مربیان ایجاد می‌کند تا به تربیت اعتقادی نوجوان هرچه بیشتر و قوی‌تر بپردازند و از دست دادن این فرصت، خسارت بزرگی است. در کارگاه سوم سعی شده است به مربی کمک شود که از این زاویه جنگ را مشاهده کند و مهارت‌های بهره‌بردن از این زمینه را در تربیت اعتقادی به دست آورد.

رابعاً، ساحت مهم دیگر تربیت، تربیت سیاسی است؛ یعنی نوجوان موضع‌گیری مناسبی در حوادث داشته باشد. حادثه عظیم جنگ به مثابه کارگاهی است که نوجوان می‌تواند در آن این موضع‌گیری‌ها را تمرین کند، به شرط اینکه مربی، تربیت سیاسی را بداند و بر آن مسلط باشد. کارگاه چهارم از این منظر به جنگ می‌پردازد. در ادامه، توضیحات هر کارگاه به همراه سرفصل‌های آن بیان شده است.

سرفصل‌های آموزشی دوره:

– کارگاه اول: برنامه‌سازی تربیتی با محوریت جنگ (دو جلسه)

هدف: شناسایی و طراحی برنامه‌های تربیتی برگرفته از چالش‌ها و موقعیت‌های مرتبط با جنگ، به‌منظور تقویت اراده، تفکر و خودباوری کودک و نوجوان.

این کارگاه از دو بخش تشکیل می‌شود. در بخش اول، برنامه‌سازی ساده به روش دایره مرکزی به صورت آموزش فعال ارائه می‌شود و سپس در بخش دوم، دانش‌پژوهان در صحنه جنگ، برنامه‌سازی را به صورت کارگاهی تمرین کرده و ارائه می‌دهند و برنامه‌ها توسط استاد نقد می‌گردد تا فرایند برنامه‌سازی به شکل عملیاتی و کاربردی یاد گرفته شود.

سرفصل‌های کارگاه:

بخش اول: آموزش برنامه‌سازی

- ۱) معنای تربیت از منظر شکوفایی استعدادها
- ۲) تربیت در مسئله‌ها و چالش‌های زندگی
- ۳) آموزش برنامه‌سازی تربیتی ساده با روش دایره مرکزی شامل گام‌های چهارگانه:

- الف) کشف موقعیت
- ب) استخراج ظرفیت‌های حداکثری موقعیت
- ج) بررسی نقاط قوت و ضعف متربی
- د) اتصال ظرفیت‌ها به متربی و دستیابی به برنامه

بخش دوم: کارگاه تمرین برنامه‌سازی

- ۱) بررسی موقعیت‌های متنوع در جنگ
- ۲) انتخاب یک موقعیت و استخراج ظرفیت‌های آن
- ۳) برنامه‌سازی بر اساس ظرفیت‌های مشخص شده
- ۴) ارائه و نقد برنامه‌ها همراه با جمع‌بندی نهایی

– کارگاه دوم: بازسازی هویت ایرانی-اسلامی در بستر روایت جنگ (دو جلسه)

هدف: تبیین روش‌های روایتگری جنگ با هدف تقویت هویت ایرانی-اسلامی کودک و نوجوان

یکی از عناصر مهم در تربیت و هدایت نوجوان، شکل‌گیری هویت مستقل در اوست. این هویت مستقل با هویت ملی و دینی نوجوان رابطه‌ای مستقیم و محکم دارد. شکل‌گیری همین هویت است که نوجوان را برای حفظ آن به حرکت درمی‌آورد و او را به صف‌بندی و قیام و جهاد می‌کشاند. این هویت چنان اهمیتی دارد که می‌توان گفت یکی از مهم‌ترین و نخستین کارهای پیامبران، شکل‌دهی به همین هویت ارزشی و دینی بوده است. رهبر شهید انقلاب نیز بارها در جمع فعالان عرصه تعلیم و تربیت بر شکل‌گیری و تقویت هویت ایرانی-اسلامی در نوجوانان تأکید کرده‌اند. یکی از راهکارهای اساسی در شکل‌گیری این هویت، نوع روایتی است که ما از موضوعات و دستاوردهای پیرامون نوجوان در حوزه ملی و دینی برای او ارائه می‌دهیم. روایت و بیان هویت‌ساز را می‌توان به وضوح در قرآن مشاهده کرد و یکی از استادان بزرگ این نوع روایت‌گری هویت‌ساز، رهبر شهید انقلاب اسلامی است. در این کارگاه، ابتدا مربیان با معنای هویت و جایگاه هویت مستقل در تربیت کودک و نوجوان آشنا می‌شوند و سپس به صورت کارگاهی، اصول روایت‌گری قرآن در تبیین حادثه‌ها و روایت‌گری رهبر شهید در بازنمایی دستاوردهای انقلاب و مبارزات ملت ایران را مهندسی معکوس می‌کنند. در پایان، بر اساس این اصول، شرکت‌کنندگان در کارگاه یکی از صحنه‌های جنگ را انتخاب کرده و برای آن روایتی هویت‌ساز ارائه می‌دهند.

سرفصل‌های کارگاه:

بخش اول:

- ۱) معنای هویت و رابطه هویت مستقل با هویت ملی و مذهبی
- ۲) جایگاه هویت مستقل در تربیت کودک و نوجوان
- ۳) نقش رسانه‌های دشمن در نابودی هویت اسلامی-ایرانی نوجوان
- ۴) ظرفیت‌های جنگ در بازیابی هویت اسلامی-ایرانی

بخش دوم:

- ۱) کارگاه مهندسی معکوس روایت‌گری قرآن از حادثه‌ها
- ۲) کارگاه مهندسی معکوس روایت‌گری رهبر شهید انقلاب از جنگ
- ۳) کارگاه نوشتن و ارائه یک روایت از صحنه جنگ بر اساس اصول روایت‌گری قرآن و رهبر شهید

– کارگاه سوم: تربیت اعتقادی نوجوان و جوان در بستر حوادث جنگ (دو جلسه)

هدف: بهره‌گیری از ظرفیت‌های جنگ برای تحکیم باورهای اعتقادی، با الگوبرداری از روش تربیت اعتقادی پیامبران در مبارزه با طاغوت.

تربیت اعتقادی یعنی ایجاد زمینه‌ای برای اینکه انسان بتواند به پرسش‌های بنیادین و اساسی زندگی پاسخ دهد و بر اساس آن، راه هدایت را بیابد. هدایت یعنی اینکه انسان بفهمد زندگی و سرمایه‌هایش را باید به چه سمتی ببرد و صرف چه کسی کند. به عبارت دیگر، تربیت اعتقادی یعنی فراهم کردن شرایطی که متربی به یک جهان‌بینی صحیح برسد. جهان‌بینی شامل شناخت انسان از خود، خدا و هستی است؛ یعنی مجموعه‌ای از شناخت‌های بنیادین که در او شکل می‌گیرد.

بسیاری تصور می‌کنند راه اصلی رسیدن به اعتقادات صحیح، تزریق اطلاعات به ذهن است؛ به همین دلیل برای اعتقادات بنیادین کلاس دینی تشکیل می‌دهند، کتاب می‌دهند و از متربی می‌خواهند حفظ کند و امتحان بدهد. اما انسان به این شیوه واقعاً معتقد نمی‌شود. راه اصلی رسیدن به پاسخ پرسش‌های بنیادین و شکل‌گیری جهان‌بینی، در متن زندگی است؛ یعنی کلاس دینی باید در صحنه زندگی برگزار شود. این، الگوی پیامبران است.

صحنه زندگی همراه با چالش‌ها و مسائل گوناگون است؛ و همین چالش‌ها می‌توانند زمینه‌ساز شکل‌گیری پرسش و تفکر در نوجوان، جوان و هر انسان آزاده‌ای باشند. در چنین صحنه‌ای، انسان خودش می‌فهمد، می‌آموزد و بینش‌هایش شکل می‌گیرد. بنابراین هرچه چالش‌های زندگی بیشتر شود، این کلاس درس آماده‌تر و مستعدتر برای تربیت انسان می‌شود. به همین دلیل، یکی از بهترین کلاس‌های درس، صحنه جنگ و مبارزه است؛ جایی که چالش‌ها به اوج خود می‌رسند.

بر این اساس، در این فرآیند مربی دو وظیفه اصلی بر عهده دارد، اول: ایجاد سؤال مناسب در زمان و موقعیت مناسب، دوم: بهره‌گیری از زمینه مناسب در حادثه‌ها برای اینکه سؤال به حرکت فکری منجر شود

در این کارگاه، ابتدا این روش پیامبران که روش تربیتی امام کبیر و رهبر شهید انقلاب نیز از آن الهام گرفته شده است، تبیین می‌شود. سپس نقش مربی در این روش تربیت اعتقادی بیان می‌گردد. در پایان، شرکت‌کنندگان در این کارگاه به صورت عملیاتی و کاربردی به زمینه‌های موجود در جنگ اخیر می‌پردازند و سعی می‌کنند بر اساس فرآیند بیان‌شده، سناریوها و طرح‌هایی جهت کمک به رشد اعتقادی نوجوانان طراحی کنند.

سرفصل‌های کارگاه:

بخش اول: تبیین روش تربیت اعتقادی اسلامی

- ۱) معنای تربیت اعتقادی
- ۲) مخاطب‌شناسی برای تربیت اعتقادی
- ۳) ضرورت تربیت اعتقادی برای انجام رفتار و تکالیف دینی
- ۴) راهبرد رسیدن به جهان‌بینی و اصول اعتقادات
- ۵) نقش مربی با توجه به راهبرد تربیت اعتقادی در متن زندگی

بخش دوم: کارگاه بررسی زمینه‌های جنگ و ارائه طرح‌های تربیت اعتقادی متناسب با این زمینه‌ها

- ۱) توجه به زمینه‌های عالی برای طرح پرسش‌های بنیادین در جنگ رمضان
- ۲) طراحی سوالات مناسب برای زمینه‌های موجود در جنگ رمضان و تبدیل آنها به یک زنجیره

– کارگاه چهارم: تربیت سیاسی نوجوان در صحنه مبارزه حق و باطل (۳ جلسه)

هدف: آموزش مهارت‌های جمع‌آوری اطلاعات و بهره‌گیری از رسانه، تحلیل و موضع‌گیری سیاسی و تشخیص حق از باطل در عرصه‌های بزرگ مبارزه در دنیای امروز.

تربیت سیاسی، در حقیقت، ایجاد بستر و زمینه‌سازی برای توانمندسازی انسان در انجام درست و آگاهانه فرایند موضع‌گیری — به ویژه در سطح کلانِ تقابل حق و باطل — است. بر این اساس، می‌توان از تربیت سیاسی با عناوینی چون «بینش سیاسی نوجوان»، «هنر موضع‌گیری» یا «بصیرت‌آفرینی» نیز یاد کرد.

نکته مهم این است که این مباحث باید در چارچوب «تربیت» قرار گیرند. تربیت سیاسی با صرفاً بحث سیاسی با نوجوان تفاوت دارد. در تربیت سیاسی، هدف اصلی رشد خود نوجوان و توانمندی او برای موضع‌گیری و اقدام درست به عنوان یک نیروی فعال است، در حالی که در بحث سیاسی معمول، هدف غالباً اثبات حقانیت یک موضوع به نوجوان است. در تربیت سیاسی، تمرکز بر آموزش روش بحث سیاسی به مربی نیست؛ بلکه قصد داریم مربی را با روشی همراه کنیم که نوجوان را در جریان حق، قائم به قسط و متعهد کند. در این مسیر، مربی می‌تواند دو کمک اصلی به نوجوان ارائه دهد:

✓ اول: بهره‌گیری از موقعیت‌های عینی اجتماعی و سیاسی به‌عنوان «مسئله» یا «فرصت تربیتی»، برای شکوفایی بیشتر متربی و فراهم‌آوردن زمینه‌های رشد او.

✓ دوم: یاری دادن به متربی در «موضع‌گیری صحیح»، تا از خطای در محاسبه و رفتار نادرست در امان بماند.

هر دوی این موارد را می‌توان در قالب تربیت سیاسی نوجوان پیگیری و عملیاتی کرد.

سرفصل‌های کارگاه:

- ۱) تبیین و تمرین مهارت جمع‌آوری اطلاعات
- ۲) تبیین و تمرین مهارت تحلیل و ارزیابی
- ۳) تبیین و تمرین مهارت سنجش و انتخاب بهترین برای اقدام